

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ШУМЕЙКО НАТАЛЯ ВІКТОРІВНА

УДК 378:81'373.45-009 (437.6)

**ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ В УНІВЕРСИТЕТАХ СЛОВАЧЧИНИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Рівне – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
Пазюра Наталія Валентинівна,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
НАПН України,
старший науковий співробітник відділу
зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти
дорослих.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Миропольська Наталія Євгенівна,
Інститут проблем виховання НАПН України,
головний науковий співробітник лабораторії
естетичного виховання та мистецької освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
Божок Олександра Сергіївна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
доцент кафедри англійської філології факультету
іноземної філології.

Захист відбудеться 28 вересня 2017 року о 14-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 47.053.01 у Рівненському державному гуманітарному університеті за адресою: 33000, м. Рівне, вул. Степана Бандери, 12.

Із дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Рівненського державного гуманітарного університету (33000, м. Рівне, вул. Пластова, 31).

Автореферат розіслано 25 серпня 2017 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. А. Гудовсек

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження зумовлена потребою інтеграції України до європейського освітнього простору, яка неможлива без формування у майбутніх фахівців іншомовної професійної компетентності. Сучасні процеси інтернаціоналізації, активізації взаємодії країн в умовах полікультурного та мультлінгвального глобалізованого світу детермінують вимогу підготовки фахівців, які спроможні ефективно здійснювати міжмовну й міжособистісну комунікацію, налагоджувати ділові, професійні та культурні контакти. У такому контексті важливу роль відіграють фахівці гуманітарного профілю, знання, вміння та навички яких особливо присутні для успішної співпраці із представниками інших культур на засадах толерантності та поваги в рамках міжкультурної взаємодії.

У державних програмних документах (Закон України «Про вищу освіту» (2014), «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013), Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (2015) тощо) інноваційний розвиток освіти й науки України з урахуванням її національного освітньо-наукового потенціалу проголошено стратегічним завданням на шляху досягнення європейського рівня якості освіти. До питання поліпшення якості підготовки фахівців гуманітарного профілю прикуто увагу європейських організацій, що відображено в таких документах Ради Європи, як: «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання», «Європейський мовний портфель», «Білінгвальна освіта: основні стратегічні завдання», «Стратегічна програма розвитку для мультлінгвальної Європи – 2020», «Рекомендації з плюралістичних підходів до мов і культур» тощо.

Інтеграція вітчизняної системи вищої освіти у світовий освітній простір і значні проблеми щодо володіння іноземними мовами в нашому суспільстві спонукають до вивчення та впровадження в українську освітню практику кращих зразків зарубіжного досвіду, зокрема Словаччини. У національній стратегії розвитку освітньої галузі цієї країни зазначено, що набуття студентами навичок іншомовної комунікації сприяє розвитку особистісних якостей студента, є джерелом його обізнаності щодо реалій багатокультурного простору. Очевидними видаються такі досягнення словацької системи освіти, як: ефективна професійна іншомовна підготовка фахівців гуманітарного профілю, здатних послуговуватися знаннями іноземних мов і культур як інструментом професійної діяльності за фахом на основі міжкультурного підходу; участь словацьких вищих навчальних закладів у програмах академічної мобільності; формування освітньої парадигми, орієнтованої на прогресивні соціокультурні зміни в сучасному полікультурному соціумі Словацької Республіки.

Актуальність модернізації системи вищої освіти в Україні, зокрема іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю, з увагою до словацького досвіду визначає зацікавлення результатами наукових пошуків у вказаному напрямі українських учених. Аналізу теорії та практики освітнього процесу зарубіжних країн присвячено порівняльно-педагогічні студії вітчизняних авторів, як-от: Н. Абашкіної (Німеччина), Н. Бідюк (США), Т. Десятова (Східна Європа),

Л. Ляшенко (Фінляндія), О. Огієнко (країни Скандинавії), Н. Пазюри (Східна Азія), Л. Пуховської (Західна Європа) й ін.

Багатоаспектуальну проблему професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України та зарубіжжя досліджували І. Бех, М. Євтух, І. Малафійк, Ю. Пелех, Ю. Рашкевич. Підґрунтям вивчення питання формування змісту професійної підготовки майбутніх фахівців в університетах стали праці таких учених, як: О. Божок, В. Вербець, І. Войтович, Р. Горбатюк, О. Гудовсек, С. Карпенчук, С. Лісова, С. Литвиненко, М. Марусинець, О. Петренко, Т. Потапчук, В. Руденко, Я. Сверлюк, М. Тадеєва, Л. Шугаєва, І. Ящук. Науково-педагогічні доробки названих дослідників втілено у навчальний процес ВНЗ України.

Українськими науковцями виконано низку досліджень, мета яких – підвищення ефективності іншомовної підготовки у вищій школі шляхом надання їй професійно зорієнтованої та профільної спрямованості. Ідеться, зокрема, про роботи І. Зязюна, О. Матвієнко, Н. Миропольської, Н. Ничкало, С. Ніколаєвої, О. Першукової, В. Плахотника, А. Сбруєвої, у яких обґрунтовано теоретико-прикладні аспекти іншомовної освіти зарубіжжя, естетико-педагогічні ідеї естетичного виховання, окремі аспекти навчання іноземним мовам.

Системні порівняльно-педагогічні дослідження проблем іншомовної освіти у зарубіжному досвіді належать Т. Боднарчук (розвиток білінгвальної освіти в Австрії), В. Гаманюк (іншомовна освіта Німеччини в контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів), Л. Гульпі (тенденції розвитку іншомовної освіти в середніх навчальних закладах Угорської республіки), О. Кузнецовій (розвиток мовної освіти в середніх і вищих навчальних закладах Великої Британії), О. Лазаренко (тенденції становлення і розвитку іншомовної освіти в університетах Великої Британії), О. Максименко (особливості організації навчання іноземних мов у вищій школі країн Західної Європи), М. Тадеєвій (особливості розвитку шкільної іншомовної освіти в країнах-членах ЄС).

Упродовж років незалежності української держави відбулося посилення інтересу дослідників-компаративістів до вивчення системи освіти Словаччини. Так, проблеми підготовки вчителів у Словаччині проаналізував В. Староста, окремі аспекти професійної підготовки фахівців аграрної галузі в словацьких університетах – С. Заскалета, чинники становлення та сучасний стан вищої економічної освіти Словацької Республіки – Г. Товканець. Попри вагомість здобутків українських науковців у вказаній царині, професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах не була предметом цілісного вітчизняного порівняльно-педагогічного дослідження.

Важливим пластом джерельної бази роботи є напрацювання провідних словацьких учених, які зосередили свою увагу на проблемах і перспективах розвитку системи словацької вищої освіти (М. Радек (M. Rádek); іншомовній освіті у словацькому регіоні (Є. Чіпріанова (E. Čipriánová), А. Немчокова (A. Nemčoková), С. Рейд (E. Reid); мультикультурній освіті (Е. Містрік (E. Mistrik), Д. Дробна (D. Drobná); становленні системи іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю на землях Словаччини (Є. Тандліхова (E. Tandlichová); умовах проживання іммігрантів на території Словаччини (М. Біліч (M. Bilic), А. Крогманн

(Al. Krogmann), Л. Шольцова (L. Solcová); методах навчання іноземних мов (Х. Балінтова (H. Bálintová); орієнтації словацької системи освіти на Європейські плюрилінгвальні концепції мовної освіти (Д. Ханесова (D. Hanesová).

Вивчення результатів вітчизняних і зарубіжних наукових розвідок із питання професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у Словаччині й Україні дало змогу з'ясувати, що вирішення притаманних зазначеній сфері проблем гальмує наявність суперечностей між:

- потребою українського суспільства в конкурентоздатних, висококваліфікованих спеціалістах гуманітарного профілю, підготовлених за європейськими освітніми та мовними стандартами в руслі міжкультурного підходу до навчання іноземних мов, і традиційною зорієнтованістю теоретичної підготовки таких фахівців на українські стандарти вищої гуманітарної освіти із неповною реалізацією на практиці Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти у змісті підготовки;

- необхідністю модернізації змісту професійної іншомовної підготовки як провідного засобу формування культури міжнаціонального спілкування в полікультурному середовищі у майбутніх фахівців гуманітарного профілю і недостатнім науково-теоретичним обґрунтуванням змістових та організаційних засад професійної іншомовної підготовки;

- наявністю ефективної та узгодженої з європейською системою кваліфікацій системи підготовки фахівців гуманітарного профілю в зарубіжних країнах і відсутністю її цілісного вивчення та узагальнення у вітчизняній порівняльно-педагогічній науці.

Актуальність проблеми, її недостатнє висвітлення в науковій літературі й об'єктивна потреба усунення виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертації: **«Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну працю виконано відповідно до теми комплексної науково-дослідної роботи відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України «Тенденції професійного розвитку вчителів у країнах Європейського Союзу і Сполучених Штатах Америки» (РК № 0114U003166). Тему дослідження затверджено Вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (протокол № 2 від 29.02.2016 р.) і узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 3 від 29.03.2016 р.).

Об'єкт дослідження – система вищої освіти Словаччини.

Предмет дослідження – професійна іншомовна підготовка фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини в умовах полікультурності регіону.

Мета дослідження – комплексний науковий аналіз теоретичних, організаційних і змістових засад професійної іншомовної підготовки фахівців

гуманітарного профілю в університетах Словаччини й обґрунтування можливостей творчого використання інноваційних ідей у системі вищої освіти України.

Реалізація поставленої мети передбачала виконання таких **завдань**:

1. Схарактеризувати базові поняття дослідження на основі вивчення наукових праць словацьких і українських учених.
2. Проаналізувати нормативно-правову базу забезпечення підготовки фахівців гуманітарного профілю в системі словацької вищої освіти.
3. Виявити особливості змістових і організаційних аспектів професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини.
4. Розкрити форми та методи навчання іноземним мовам студентів гуманітарних спеціальностей у словацьких університетах.
5. Обґрунтувати можливості творчого використання прогресивних ідей словацького досвіду в Україні.

Досягнення поставленої мети й вирішення обраних завдань зумовили застосування комплексу взаємопов'язаних **методів дослідження**:

- ***теоретичних**: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення* – для опрацювання нормативно-законодавчих документів, монографічної та навчально-методичної літератури й з'ясування особливостей професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах; *порівняльно-історичний метод* – для простеження процесу поступового формування мовної освіти університетського рівня в історичній ретроспективі та встановлення чинників впливу на розвиток мовної освіти на сучасній словацькій території; *порівняльно-педагогічний аналіз* – для виявлення подібного та відмінного в зарубіжному та вітчизняному досвіді іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю; *методи екстраполяції та прогностики* – для окреслення перспектив використання прогресивних ідей словацького досвіду в Україні;

- ***емпіричних**: он-лайн інтерв'ювання, анкетування та листування* з науково-педагогічними працівниками й студентами українських і словацьких вищих навчальних закладів для усвідомлення та осмислення специфіки організації іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю.

Джерельну базу дослідження становлять:

- *документи міжнародних організацій*, що стосуються викладання іноземних мов, окреслюють тенденції політики та практики мультилінгвізму в Європі (рекомендації та проекти Ради Європи, резолюції Європарламенту);

- *законодавчі та нормативні документи* Словаччини, що визначають державну політику в галузі вищої освіти (закони СР; постанови, накази Міністерства освіти, науки, досліджень і спорту СР);

- *законодавчі та нормативні документи* розвитку освіти в Україні;

- *статистичні й інформаційні матеріали* державних організацій Словаччини, міжнародних структур і неурядових організацій;

- *навчальні плани та програми* з підготовки бакалаврів, магістрів, докторантів в університетах Словаччини; українських вищих навчальних закладів із підготовки фахівців гуманітарного профілю;

- *періодичні видання, монографії, матеріали наукових конференцій, бібліотек Словаччини й України.*

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* в українській педагогічній науці виконано комплексне дослідження теоретичних і практичних засад професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини, зокрема:

- *обґрунтовано* вплив теорій (полікультурної освіти, теорії професіоналізації), підходів (компетентнісного, комунікативного і міжкультурного), сучасних тенденцій розвитку іншомовної підготовки (уведення двоциклового навчання; поєднання загальноєвропейських принципів зі збереженням національних традицій вищої школи для забезпечення високого рівня вищої освіти; інтегрування міжкультурного підходу до формування змісту навчальних програм з іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю; вузькопрофільне навчання фахівців гуманітарних спеціальностей у словацьких університетах) і провідних принципів навчання (усебічного гармонійного розвитку особистості; оптимального співвідношення обов'язкових предметів і обов'язкових предметів за вибором; міжпредметних зв'язків; можливостей варіації кількості дисциплін; узгодження обсягу навчальної інформації із бюджетом часу студентів; наступності; гнучкості) на професійну іншомовну підготовку фахівців гуманітарного профілю;

- *визначено* історичні та соціокультурні чинники формування іншомовної освіти в Словаччині;

- *виявлено* особливості професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини: організаційні (цілісність багатofункціональної системи гуманітарних спеціальностей і їхнє узгодження з аналогами інших європейських вищих навчальних закладів; модульний принцип побудови навчальних планів у системі вищої гуманітарної освіти, зорієнтований на індивідуалізацію навчання, на послідовність і неперервність оволодіння фахом; поєднання традиційних та інноваційних форм організації навчання; застосування механізмів забезпечення якості іншомовної підготовки державною системою ліцензування та акредитації університетів, дотримання загальних вимог до рівня володіння іноземною мовою з огляду на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти) та змістові (урахування міжкультурного та соціокультурного аспектів підготовки як концептуального підґрунтя змісту освіти; адаптація теоретичного й практичного змісту освіти до потреб полікультурного суспільства та сучасного ринку праці; орієнтація на європейські професійні стандарти підготовки фахівців; вивчення мови в контексті культури країни та ретроспекції її історії);

- *виконано* порівняльно-педагогічний аналіз професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини й України;

- *обґрунтовано* можливості використання прогресивних ідей словацького досвіду професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах України;

- *набуло подальшого розвитку* положення щодо модернізації вищої освіти в Україні на засадах позитивного досвіду професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини;

- *удосконалено* зміст науково-методичного забезпечення (авторські методичні рекомендації) та процесуальний компонент професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю з урахуванням особливостей словацького досвіду.

До наукового обігу введено раніше невідомі та маловідомі праці словацьких науковців, джерела, документи та факти, що стосуються професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що на основі з'ясування теоретичних, організаційних і змістових засад професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах Словаччини обґрунтовано науково-методичні рекомендації щодо використання прогресивних ідей словацького досвіду професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в українських університетах; у розробленні методичних рекомендацій «Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю: досвід Словаччини» для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів.

Практичний потенціал дисертаційної праці зумовлений можливістю застосування його результатів і висновків у педагогічних і порівняльних дослідженнях; під час розроблення навчально-методичних посібників; навчальних курсів; навчальних планів нового покоління для підвищення ефективності навчального процесу, вдосконалення організації професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів України.

Основні результати дослідження впроваджено в **освітній процес** Полтавського національного педагогічного університету імені В. Короленка (довідка про впровадження № 3522/01-55/33 від 12.04.2016 р.); Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка про впровадження № 126-н від 20.04.2016 р.); Хмельницького національного університету (довідка про впровадження № 33 від 24.05.2016 р.); Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка про впровадження № 239 від 25.05.2016 р.).

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження реалізовано у формі участі та виступів на наукових заходах різних рівнів: *міжнародних* – Міжнародна науково-практична конференція «Україна і світ: діалог мов та культур» (Київ, 2011, 2013, 2014–2016); Міжнародний науково-практичний семінар «Викладання чутливих проблем історії у мультикультурному контексті» (Київ, 2011); Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми мовної особистості: лінгвістика та лінгводидактика» (Київ, 2012); Міжнародна наукова конференція «Процеси просторової трансформації в Центральній Європі у ХХІ столітті» (Київ, 2013); «Slavistika – areálová slavistika – stredoeuropske štúdiá» (Medzinárodná konferencia, Prešov, Slovakia, 2013); Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних відносин» (Київ, 2014); V Міжнародна науково-практична конференція «Інновації в освіті: сучасні підходи до професійного розвитку вчителів іноземних мов» (Ніжин, 2016); *всеукраїнських* – V (ювілейна) Всеукраїнська науково-практична конференція «Людина і держава – псебсологічний вимір» (Київ,

2012); Всеукраїнська науково-практична конференція «Полікультурна освіта в Україні: історія, сучасність, перспективи» (Бердянськ, 2013); VII-й Всеукраїнський науково-практичний семінар «Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі» (Київ, 2016); *міжвузівській науково-практичній конференції* – Міжвузівська науково-практична конференція «Соціальні технології адаптації студентів до умов навчання у вищих навчальних закладах України» (Київ, 2012).

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображено у 19 публікаціях, із них: 1 методичні рекомендації; 7 статей у наукових фахових виданнях України; 1 стаття у виданні України, що внесене до міжнародних наукометричних баз; 2 – у закордонних виданнях (одне з яких вийшло друком у країні дослідження – Словаччині); 8 тез у збірниках матеріалів наукових конференцій. Усі публікації одноосібні.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (362 найменування, із них 136 – іноземними мовами), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 285 сторінок, із них 188 сторінок основного тексту. Робота містить 17 рисунків, 19 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження; визначено мету, об'єкт, предмет, завдання, методи наукового пошуку, джерельну базу; представлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; висвітлено відомості про апробацію роботи та впровадження основних наукових положень; наведено дані про публікації автора; окреслено структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні засади дослідження професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини**» проаналізовано науково-педагогічну літературу з проблеми іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю; схарактеризовано базові поняття дослідження; розглянуто законодавче забезпечення; з'ясовано чинники впливу на розвиток іншомовної освіти на території сучасної Словаччини.

Проаналізовано та систематизовано наукові праці словацьких учених із проблем розвитку іншомовної освіти на сучасній словацькій території за трьома групами: публікації, у яких розкрито окремі аспекти професійної іншомовної підготовки спеціалістів гуманітарної галузі у Словаччині (висвітлено методи навчання іноземним мовам; узагальнено особливості становлення системи іншомовної освіти на території сучасних словацьких земель та її функціонування на сучасному етапі); роботи, в яких розглянуто проблеми та перспективи розвитку системи словацької вищої освіти; студії узагальнювального характеру, у яких проблему іншомовної підготовки кадрів осмислено опосередковано (з'ясовано умови проживання іммігрантів на словацькій території; мовне й етнічне різноманіття краю). Розглянуто праці українських дослідників-компаративістів, векторами наукового пошуку яких слугували особливості підготовки фахівців у

зарубіжних країнах та Україні, а також певні питання професійної підготовки спеціалістів у словацьких університетах.

У контексті вирішення задекларованих у дисертації завдань і за допомогою загальнонаукового методу аналізу схарактеризовано базові поняття дослідження (іншомовна підготовка; професійна іншомовна підготовка фахівця гуманітарного профілю в університеті Словаччини й ін.). Це дало змогу визначити професійну іншомовну підготовку фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах як цілеспрямований відкритий динамічний процес навчання студентів гуманітарних спеціальностей, який відзначається єдністю мети, структури та змісту освіти; передбачає вивчення іноземної мови та культури з урахуванням теоретичних засад документа «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання»; в якому результату підготовки досягають шляхом оволодіння знаннями та практичними навичками обраної спеціальності та спеціалізації.

Схарактеризовано законодавче забезпечення врегулювання системи вищої гуманітарної освіти Словаччини. Законодавчою основою системи вищої освіти Словаччини є Закон «Про вищі школи» (č. 131/2002) та Постанова Міністерства освіти Словацької Республіки «Про кредитну систему навчання» (č. 614/2002). Підґрунтям мовної політики держави виступають ідеї «Національної програми виховання і освіти в Словацькій Республіці на найближчі 15–20 років» (проект «Milénium – Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15–20 rokov», 2001–2002 р.р.). Закон «Про державну мову Словацької Республіки» (Zákon o štátnom jazyku Slovenskej republiky, č. 270/1995) забезпечує офіційний статус словацької мови. Закон «Про мови національних меншин» (Zákon o používání jazykov národnostných menšín, č.184/1999) надає правовий статус мовам національних меншин. Концепція викладання іноземних мов у початкових і середніх школах (Konceptie vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách, 2007 р.) заохочує до вивчення іноземних мов із раннього віку та протягом життя.

Для розуміння закономірності розвитку іншомовної освіти на сучасній словацькій території, осмислення особливостей побудови змісту професійного навчання спеціалістів гуманітарного профілю на сучасному етапі в дослідженні простежено процес поступового формування мовної освіти університетського рівня в історичній ретроспективі.

Визначено чинники впливу на розвиток іншомовної освіти на території сучасної Словаччини. Розмежовано соціокультурні (сприятливі соціально-економічні умови для значного притоку іммігрантів; етнічне розмаїття; різні мовні та релігійні вподобання) та історичні (політика мадяризації; розпад Чехословаччини та створення 1993 р. самостійної Словацької Республіки; визнання Словаччиною загальних тенденцій розвитку європейської освіти; підписання Болонської декларації 1999 р. і вступ до Європейського Союзу 2004 р., прагнення долучитися до загальноєвропейських інтеграційних процесів; налагодження торговельних і дипломатичних зв'язків із країнами ЄС, здійснення міжнародних обмінів студентами, реалізовуваних у рамках ініціатив і проектів Ради Європи, для

підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців гуманітарного профілю; реформування системи освіти; Лісабонська Конвенція 1997 р., розроблена та ухвалена під егідою Ради Європи і ЮНЕСКО, у якій визначено напрями визнання кваліфікацій вищої освіти в європейському регіоні) чинники. Шляхом аналізу сукупності соціокультурних та історичних чинників зроблено висновок щодо їхнього впливу на формування змісту іншомовної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей на землях сучасної Словаччини. Проаналізовано навчальні плани підготовки фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах, визначено особливості змісту їхньої професійної іншомовної підготовки з урахуванням положень мовної політики краю, історичних фактів, європейських пріоритетів.

Аналіз науково-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що формування мовної картини Словаччини відбувалося за умов впливу геополітичних і державотворчих процесів, суспільно-політичних перетворень у країні в ході її історичного розвитку. Відтак, Словаччина постала як полікультурна, багатонаціональна та мультлінгвальна держава. Оволодіння словацькими студентами гуманітарних спеціальностей іноземними мовами й іншомовною культурою є важливим для успішної співпраці з громадянами інших країн в умовах єдиного європейського політичного, економічного й освітнього простору, запорукою міжетнічної толерантності. Констатовано про необхідність дослідження організаційних і змістових засад професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах; форм, методів, підходів до навчання іноземним мовам студентів гуманітарних спеціальностей для виконання цілісного аналізу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у словацьких вищих навчальних закладах.

У другому розділі **«Реалізація професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах Словаччини»** схарактеризовано організаційні засади, зміст професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах; окреслено форми, методи, підходи до навчання іноземним мовам студентів гуманітарних спеціальностей; розкрито механізми забезпечення якості навчання.

Приєднання 1999 р. Словацької Республіки до Болонського процесу сприяло модернізації структури, змісту й організації підготовки спеціалістів відповідно до європейських стандартів. Це набуло таких виявів, як запровадження двоциклового навчання (додипломного та післядипломного); Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ECTS); установа контролю якості освітніх послуг урядовими акредитаційними структурами; розширення можливостей академічної мобільності студентів і викладачів завдяки участі у міжнародних проектах.

В умовах кредитно-модульної системи організації навчання введено перелік навчальних спеціальностей, за якими здійснюють підготовку майбутніх фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах. Словацьку систему навчальних гуманітарних спеціальностей узгоджено з Міжнародною стандартною класифікацією освіти МСКО 97, адаптовано до Болонської моделі вищої освіти, створено для підготовки конкурентоспроможних фахівців у галузі гуманітарних

наук. У системі навчальних спеціальностей вищої освіти Словаччини «Гуманітарні науки» представлено як окрему групу. Для стандартизації вищої гуманітарної освіти в Словаччині передбачено змістові описи (opis študijného odboru) навчальних спеціальностей. Змістові описи гуманітарних спеціальностей регламентують вимоги до ефективності професійної освіти, якості її організації, змісту, об'єктивно визначають вимоги до процесу професійної підготовки студентів. У вищих навчальних закладах Словаччини здійснюють підготовку фахівців гуманітарного профілю за бакалаврськими, магістерськими та докторськими програмами на денній і заочній формах навчання.

З'ясовано, що організаційною концепцією побудови навчальних планів для підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах Словаччини є модульний принцип, орієнтований на послідовність і неперервність оволодіння фахом, індивідуалізацію навчання. Відбір дисциплін для вивчення та послідовність їхнього розподілу за роками навчання під час складання навчальних планів пов'язані з урахуванням провідних принципів навчання, а саме: оптимального співвідношення обов'язкових предметів (povinné predmety), обов'язкових предметів за вибором (povinne voliteľné predmety) та вибіркового предметів (výberové predmety); міжпредметних зв'язків; можливостей варіації кількості обов'язкових предметів за вибором і вибіркового предметів; узгодження обсягу навчальної інформації із бюджетом часу студентів; наступності; гнучкості.

На основі аналізу словацьких навчальних планів підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини було виявлено актуальні аспекти змісту освіти. Науковий аспект відображено в навчальних планах підготовки студентів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра (бакалаврська робота із захистом), магістра (дипломна робота із захистом) і докторантів (наукова публікація в рецензованому журналі в СР або збірнику; наукова публікація за кордоном та ін.), що забезпечують формування дослідницьких умінь студентів. Оптимізації змісту освіти досягають шляхом упровадження культурних, міжкультурних та соціокультурних аспектів у фахову підготовку студентів. Професійна іншомовна підготовка з урахуванням соціокультурних аспектів сприяє формуванню фахівця гуманітарного профілю з широким професійним кругозором і високим рівнем особистісної культури. У змісті підготовки наявні дисципліни літературного й історично-культурного спрямування, під час опанування яких студенти отримують знання про культурні особливості та соціокультурні аспекти вивчення мови, літератури та історії країн, мовою яких оволодівають. Удосконалення професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах пов'язане з наданням їй більшої практичної спрямованості шляхом введення нових практичних компонентів, а саме – професійної практики як складника підготовки магістрів окремих гуманітарних спеціальностей.

З'ясовано, що реалізація професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах передбачає використання традиційних та інноваційних форм навчання, як-от: проведення лекцій і семінарів,

занять прикладного спрямування для формування вмій і навичок практичного застосування знань із предмета, екскурсій.

Визначено, що теоретична підготовка фахівців гуманітарного профілю у Словаччині має практичну спрямованість і відзначається залученням граматики-перекладацького, прямого, аудіолінгвального та комунікативного методів навчання. У ході впровадження комунікативно-орієнтованих методик застосовують інтенсивні методи навчання (сугестопедичний, метод активізації, ритмопедію та ін.).

Вивчення педагогічних умов реалізації змісту професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в Словаччині увиразнює використання в ній міжкультурного підходу для розширення соціокультурного компонента змісту навчання. Домінуючим у словацьких університетах є комунікативний підхід у навчанні іноземним мовам студентів мовних спеціальностей. Компетентнісний підхід як основний методологічний інструмент досягнення цілей підготовки гуманітаріїв реалізують під час підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у словацьких університетах шляхом вивчення матеріалів семінарських занять із соціолінгвістики, лінгво-культурних аспектів дискурсу й ін., що сприяє формуванню лінгвістичної, соціолінгвістичної, міжкультурної компетентностей.

Установлено, що механізми забезпечення якості словацької вищої освіти характеризуються багаторівневою системою контролю навчання студентів, адже, крім державних структур, контроль якості підготовки майбутніх фахівців покладено на незалежні неурядові агенції, міжнародні інституції. В умовах словацьких вищих навчальних закладів функціонує ефективна система контролю якості навчального процесу, що враховує критерії оцінювання знань студентів гуманітарних спеціальностей, зазначених у інформаційних листах (informačný list predmetu) навчальних дисциплін.

У третьому розділі **«Прогностичні напрями професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у Словаччині для використання в Україні»** виконано порівняльний аналіз систем професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у Словаччині й Україні; обґрунтовано рекомендації щодо прогностичних напрямів модернізації вищої освіти України за умов використання прогресивних ідей словацького досвіду в контексті євроінтеграційних процесів; наведено очікувані результати в Україні за умов використання словацького досвіду.

Виявлено, що в Україні майже сформовано законодавчу базу професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю, проте процес удосконалення змісту навчання студентів мовних спеціальностей в українських університетах уповільнюють кризові явища в економіці держави, низькі темпи впровадження інноваційних дидактико-методичних підходів до розроблення змісту навчання іноземним мовам з урахуванням європейського досвіду вищої гуманітарної освіти.

Визначено критерії порівняльно-педагогічного аналізу професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у ВНЗ Словаччини та України (цільовий, нормативно-правовий, організаційний, змістовий, технологічний). На основі порівняльного аналізу за обраними критеріями систем професійної

іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у Словаччині й Україні констатовано про дотримання спільних концептуальних підходів (стандартизація навчальних програм, оцінювання якості підготовки, академічна мобільність та ін.) до модернізації вищої гуманітарної освіти, об'єднаних принципами Болонського процесу та спрямованих на формування єдиного відкритого європейського освітнього простору. Аналіз навчальних програм і нормативно-правових документів із підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах обох країн дає підстави стверджувати про наявність і спільних (розроблення та затвердження нормативно-правової бази реформування вищої освіти в контексті Болонського процесу, запровадження Європейської кредитно-трансферної системи ЄКТС; оцінювання якості вищої освіти за європейськими стандартами; узгодження національної системи кваліфікацій із зарубіжною; функціонування системи навчання впродовж життя та ін.), і відмінних (зорієнтованість словацької системи вищої освіти на підготовку вузькопрофільних фахівців гуманітарної галузі на протигагу фундаментальній підготовці, спрямованість на яку властива вітчизняній системі вищої гуманітарної освіти; елективність і варіативність словацьких програм на відміну від обмеженості вибіркового навчальних дисциплін у більшості вітчизняних вищих навчальних закладів; системний характер академічної мобільності в Словаччині та її перебування на етапі становлення в Україні) особливостей підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини й України. Унаслідок аналізу навчальних планів вищих навчальних закладів Словаччини й України із забезпечення підготовки фахівців гуманітарного профілю виявлено суттєві відмінності їхнього змістового наповнення (активне впровадження європейської тематики у процес іншомовної підготовки в словацьких університетах).

Виокремлено *прогресивні ідеї словацького досвіду*, перспективні й актуальні для модернізації професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в Україні, а також *прогностичні напрями* вдосконалення вищої гуманітарної освіти в Україні та Словаччині. З огляду на позитивні результати реформування словацької вищої освіти загалом і професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини зокрема спрогнозовано очікувані результати в Україні за умов використання прогресивних ідей словацького досвіду. Запропоновано імплементацію позитивного досвіду Словаччини на стратегічному й організаційному рівнях. *Стратегічний рівень* передбачає: законодавче унормування професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю відповідно до вимог Болонського процесу; розширення спектра можливостей для участі студентів мовних спеціальностей у програмах академічної мобільності з основоположною метою вдосконалення знань іноземних мов і культур країн, мову яких вивчають в університеті.

На *організаційному рівні* запропоновано посилення фінансової автономії університетів шляхом розширення сфер власної діяльності вищого навчального закладу; залучення незалежних акредитаційних агентств національного, міжнародного та європейського рівнів для здійснення контролю якості вищої гуманітарної освіти в університетах України з метою оцінювання рівня знань

студентів на основі критеріїв оцінювання, розроблених незалежними інституціями з моніторингу якості навчання; збільшення кількості спеціалізацій мовних спеціальностей; розширення змісту навчальних дисциплін культурологічного та літературознавчого циклів, які сприяють формуванню складників світогляду особистості.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичних засад, порівняння систем професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в Україні та Словаччині дає підстави зробити такі висновки:

1. Унаслідок аналізу наукових джерел схарактеризовано базові поняття дослідження процесу професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах (іншомовна підготовка, професійна іншомовна підготовка фахівця гуманітарного профілю в університеті Словаччини й ін.). Наведено визначення основних термінів (гуманізація освітнього процесу, гуманітарне освітнє середовище, полікультурне мовне середовище й ін.), які розкривають особливості гуманітарного освітнього, полікультурного мовного середовища вищого навчального закладу. Осмислено поняття (культура), що має важливе значення для розгляду змісту професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини.

Базові поняття дослідження схарактеризовано на основі використання результатів наукового пошуку словацьких науковців, які зосередили увагу на аспектах іншомовної освіти в Словаччині, питаннях мовного й етнічного різноманіття на словацьких землях, проблемах розвитку системи словацької вищої освіти. Узагальнення фактів і висновків наукових публікацій словацьких учених дало змогу довести їхню значущість для вітчизняної порівняльної педагогічної науки, обґрунтувати особливості практичної та теоретичної професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини для розширення можливостей іншомовної підготовки студентів мовних спеціальностей в українських вищих навчальних закладах.

У ході аналізу базових понять дисертації з'ясовано, що проблема професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в словацьких університетах є багатоаспектною, дотичною до майже всіх суспільних сфер і вперше виступає предметом цілісного порівняльно-педагогічного дослідження в Україні.

2. Шляхом аналізу нормативно-правової бази забезпечення іншомовної підготовки в системі словацької вищої освіти доведено, що законодавчо-правове врегулювання процесу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини передбачає дотримання рекомендацій Європейських інституцій для забезпечення якості навчання відповідно до загальної стратегії соціально-економічного розвитку країн Європейського Союзу. Процеси творення Європейського простору вищої освіти з урахуванням вимог Болонської декларації стали важливим чинником модернізації законодавчої бази, що забезпечує ефективне функціонування системи вищої гуманітарної освіти в

Словаччині, її постійне оновлення, як-от: приведення переліку гуманітарних спеціальностей у відповідність до міжнародної кваліфікації МСКО 97 (Міжнародна стандартна класифікація освіти), запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Спостережено зорієнтованість змін у системі вищої освіти на модернізацію змісту професійної іншомовної підготовки фахівців.

3. Організація професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю на сучасному етапі відповідає вимогам Болонського процесу, узгоджена із положеннями Статуту університету щодо розподілу навчального часу та вирізняється спрямованістю на розвиток професійних знань, умінь і навичок у контексті полікультурних реалій суспільства. Прикметною особливістю організації процесу професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини є її побудова на засадах особистісно-орієнтованого підходу до вибору предметів, що уможливує врахування індивідуальних інтересів, нахилів і здібностей. Серед інших особливостей організації професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини виокремлено: цілісність багатofункціональної, багатoproфільної освітньої словацької системи гуманітарних спеціальностей і її узгодження з аналогічними напрямками підготовки фахівців у європейських вищих навчальних закладах; модульний принцип побудови навчальних планів у системі вищої гуманітарної освіти, орієнтований на індивідуалізацію навчання, на послідовність і неперервність оволодіння фахом; застосування механізмів забезпечення якості іншомовної підготовки державною системою ліцензування та акредитації університетів, дотримання загальних вимог до рівня володіння іноземною мовою, зважаючи на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти. Аналіз змісту професійної іншомовної підготовки дає змогу стверджувати про забезпечення її ефективності шляхом диференціації та адаптації змісту до сучасних вимог полікультурного словацького суспільства. Змістовими особливостями названо використання міжкультурного підходу до навчання іноземних мов студентів мовних спеціальностей; увага до соціокультурного аспекту підготовки як концептуального підґрунтя змісту освіти; орієнтація змісту на європейські професійні стандарти, уніфікації професійних компетентностей з Європейською Рамкою кваліфікацій; вивчення мови в контексті культури країни та ретроспекції її історії. Уведення у зміст підготовки культурних і соціокультурних аспектів сприяє формуванню фахівця гуманітарного профілю із широким професійним кругозором і високим рівнем особистісної культури.

4. З'ясовано високу ефективність застосовуваних на сучасному етапі в Словаччині форм і методів професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю, яку реалізують у вищих навчальних закладах за акредитованими програмами. Реалізація комунікативного підходу в навчанні іноземних мов студентів мовних спеціальностей у словацьких університетах із домінуючою орієнтацією на культурні аспекти підготовки передбачає впровадження традиційних, інноваційних форм (семінари, заняття прикладного спрямування для формування умінь і навичок практичного застосування знань із предмета, екскурсії тощо) і технологій (освітньої платформи Moodle; академічної інформаційної

системи (AIS – Akademický informačný systém), модульної академічної інформаційної системи (MAIS – Modulárny Akademický Informačný Systém) навчання. Теоретична підготовка фахівців гуманітарного профілю має практичну спрямованість і відзначається залученням граматики-перекладацького, прямого, аудіолінгвального та комунікативного методів навчання. У ході впровадження комунікативно-орієнтованих методик практикують інтенсивні методи навчання (сугестопедичний, метод активізації, емоційно-змістовий, ритмопедію тощо) для збільшення обсягів засвоюваного матеріалу на заняттях із мовної підготовки й активізації розумової діяльності студентів.

Модернізація професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в Словаччині, що полягає в наданні останній більшої практичної спрямованості, пов'язана з уведенням нових практичних компонентів, а саме – професійної практики (як складника підготовки магістрів певних гуманітарних спеціальностей).

5. Вивчення та узагальнення прогностичних ідей досвіду Словаччини уможливило обґрунтування науково-методичних рекомендацій для вдосконалення професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах України на стратегічному й організаційному рівнях.

Стратегічний рівень: законодавче унормування професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю відповідно до вимог Болонського процесу; розширення спектра можливостей для участі студентів мовних спеціальностей у програмах академічної мобільності з основоположною метою вдосконалення знань іноземних мов і культур країн, мову яких вони вивчають в університеті.

Організаційний рівень: посилення фінансової автономії вищих навчальних закладів шляхом розширення сфер їхньої власної діяльності; залучення незалежних акредитаційних агентств національного, міжнародного та європейського рівнів для провадження контролю якості вищої гуманітарної освіти в університетах України з метою оцінювання рівня знань студентів на основі критеріїв оцінювання, розроблених незалежними інституціями з моніторингу якості навчання; збільшення кількості спеціалізацій мовних спеціальностей; розширення змісту навчальних дисциплін культурологічного та літературознавчого циклів, які сприяють формуванню складників світогляду особистості.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини. Вбачаємо перспективність подальших наукових пошуків у площині виконання комплексного порівняльного аналізу стандартів підготовки фахівців гуманітарного профілю в європейських країнах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ІЗ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дослідження

1. Шумейко Н. В. Відображення форм взаємодії культур та соціальної інакшості в деяких художніх творах та публіцистичних нарисах другої половини

XX століття / Н. В. Шумейко // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Сер. «Філологія. Педагогіка. Психологія» / КНЛУ ; голов. ред. З. О. Валюх. – К., 2013. – Вип. 26. – С. 157–164.

2. Шумейко Н. В. До питання полікультурної освіти студентської молоді в зарубіжній педагогіці / Н. В. Шумейко // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Сер. «Філологія. Педагогіка. Психологія» / КНЛУ ; голов. ред. З. О. Валюх. – К., 2013. – Вип. 27. – С. 239–243.

3. Шумейко Н. В. Законодавче забезпечення процесу іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини / Н. В. Шумейко // Імідж сучасного педагога : Всеукраїнський науково-практичний освітньо-популярний журнал / Полтавський нац. пед. унів. ім. В. Г. Короленка, Полтавський обл. ін-т післядипл. пед. освіти ім. В. М. Остроградського ; голов. ред. Н. І. Білик. – Полтава, 2016. – № 6(165). – С. 44–47.

4. Шумейко Н. В. Историко-педагогические основы формирования системы обучения иностранным языкам в высшей школе Словацкой Республики в условиях поликультурности / Н. В. Шумейко // Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н. А. Добролюбова / НГЛУ ; голов. ред. Б. А. Жигалев. – Нижний Новгород, 2013. – Вып. 23. – С. 155–163.

5. Шумейко Н. В. Місце історії педагогіки в процесі фахової підготовки студентської молоді в умовах полікультурного середовища Словаччини в контексті історичного розвитку країни / Н. В. Шумейко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. пр. / КНЛУ ; голов. ред. О. В. Матвієнко. – К., 2012. – № 46. – С. 89–92.

6. Шумейко Н. В. Особливості формування професійної компетенції перекладача / Н. В. Шумейко // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Сер. «Філологія. Педагогіка. Психологія» / КНЛУ ; голов. ред. З. О. Валюх. – К., 2012. – Вип. 25. – С. 232–238.

7. Шумейко Н. В. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах Словаччини / Н. В. Шумейко // Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky : Journal published by Academic Society of Michal Baludansky ; editor in chief M. Varchola. – Košice, 2016. – No. 4(6). – С. 122–125.

8. Шумейко Н. В. Розвиток системи іншомовної університетської підготовки фахівців гуманітарного профілю на землях Словаччини в історичній ретроспективі / Н. В. Шумейко // Науковий вісник Мукачівського державного університету : зб. наук. пр. Серія «Педагогіка та психологія» / Мукачівський держ. унів. ; голов. ред. Г. В. Товканець. – Мукачево, 2016. – Вип. 1(3). – С. 163–166.

9. Шумейко Н. В. Соціально-педагогічні аспекти навчання студентів іноземним мовам в умовах полікультурного освітнього середовища (на матеріалі публікацій Пряшівського університету в Пряшеві, Словаччина) / Н. В. Шумейко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. пр. / КНЛУ ; голов. ред. О. В. Матвієнко. – К., 2013. – № 47. – С. 81–86.

10. Shumeiko N. Content Peculiarities of Master's Professional Foreign Language Training in Translation Studies and Interpretation at the Universities of Slovakia

/ N. Shumeiko // Порівняльна професійна педагогіка : наук. журнал / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Хмельницький національний університет ; голов. ред. Н. М. Бідюк. – Київ – Хмельницький, 2016. – Вип. 6(3). – С. 37–42.

Наукові праці апробаційного характеру

11. Шумейко Н. В. Виховний потенціал змісту інноваційних програм іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини / Н. В. Шумейко // Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі : матеріали науково-практичного семінару (Київ, 6 червня 2016 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / за заг. ред. О. І. Локшиної. – К. : Педагогічна думка, 2016. – С. 187–189.

12. Шумейко Н. В. Іншомовна університетська підготовка фахівців гуманітарного профілю в умовах полікультурності Словаччини з опорою на основні положення Програми АМПС / Н. В. Шумейко // Україна і світ: діалог мов та культур : матеріали науково-практичної конференції (19–21 березня 2014 року, м. Київ). – К., 2014. – С. 639–640.

13. Шумейко Н. В. Історико-педагогічні аспекти розвитку системи іншомовної університетської підготовки фахівців гуманітарного профілю на землях Словаччини / Н. В. Шумейко // Інновації в освіті: сучасні підходи до професійного розвитку вчителів іноземних мов : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 червня 2016 року, м. Ніжин). – Ніжин, 2016. – С. 134–135.

14. Шумейко Н. В. Основні напрями словацько-українського співробітництва в галузі вищої освіти / Н. В. Шумейко // Україна і світ: діалог мов та культур : матеріали науково-практичної конференції (30.03–01.04.2016 року, м. Київ). – К., 2016. – С. 697–699.

15. Шумейко Н. В. Особливості формування професійної компетенції перекладача / Н. В. Шумейко // Україна і світ: діалог мов та культур : матеріали науково-практичної конференції (31 березня 2011 – 01 квітня 2011 року, м. Київ) / за ред. О. В. Матвієнко. – К., 2011. – С. 272–273.

16. Шумейко Н. В. Полікультурне середовище Словаччини / Н. В. Шумейко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (16 жовтня 2014 року, м. Київ). – Ч. 1. – К., 2014. – С. 129–130.

17. Шумейко Н. В. Проблеми професійної університетської підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах полікультурного середовища Словаччини / Н. В. Шумейко // Полікультурна освіта в Україні: історія, сучасність, перспективи : зб. наук. пр. / Бердянський державний педагогічний університет ; уклад. О. І. Гуренко. – Донецьк, 2013. – С. 92–96.

18. Шумейко Н. В. Становлення та розвиток професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах полікультурного середовища Словаччини / Н. В. Шумейко // Україна і світ: діалог мов та культур : матеріали науково-практичної конференції (01–03 квітня 2015 року, м. Київ). – К., 2015. – С. 691–692.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дослідження

19. Шумейко Н. В. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю: досвід Словаччини : метод. рекомендації / Н. В. Шумейко. – К. : ТОВ «Альфа-Пік», 2016. – 48 с.

АНОТАЦІЇ

Шумейко Н. В. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Рівненський державний гуманітарний університет. – Рівне, 2017.

Дисертацію присвячено вивченню проблеми професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини. Проаналізовано стан досліджуваної проблеми у науковій літературі. Охарактеризовано базові поняття дисертаційної роботи. Окреслено законодавче забезпечення, що є основою функціонування системи професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю у словацьких вищих навчальних закладах. Визначено історичні та соціокультурні чинники впливу на розвиток іншомовної освіти в Словаччині.

У дисертаційній роботі схарактеризовано організаційні засади підготовки, досліджено зміст і структуру освітніх програм, навчальних планів, форм і методів навчання іноземним мовам студентів гуманітарних спеціальностей, акцентовано увагу на гнучкості та варіативності навчальних планів і програм, розкрито механізми забезпечення якості навчання. Виконано порівняльно-педагогічний аналіз професійної іншомовної підготовки фахівців гуманітарного профілю у вищих навчальних закладах Словаччини та України.

Обґрунтовано можливості використання прогресивних ідей словацького досвіду й розроблено методичні рекомендації щодо їхньої імплементації в українську систему вищої освіти.

Ключові слова: Словаччина, університет, система вищої освіти, фахівець гуманітарного профілю, професійна іншомовна підготовка, навчальний план, зміст, форма, метод навчання.

Шумейко Н. В. Профессиональная иноязычная подготовка будущих специалистов гуманитарного профиля в университетах Словакии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Ривненский государственный гуманитарный университет. – Ривне, 2017.

Диссертация посвящена изучению проблемы профессиональной иноязычной подготовки будущих специалистов гуманитарного профиля в университетах Словакии. Проанализировано состояние исследуемой проблемы в научной литературе. Рассмотрены базовые понятия диссертационной работы.

Охарактеризовано законодательное обеспечение, которое является основой функционирования системы профессиональной подготовки специалистов гуманитарного профиля в словацких высших учебных заведениях. Определены исторические и социокультурные факторы, которые оказали влияние на развитие иноязычного образования в Словакии.

В диссертационной работе обоснованы организационные основы подготовки, проанализированы содержание и структура образовательных программ, учебных планов, форм и методов обучения иностранным языкам студентов гуманитарных специальностей, акцентировано внимание на гибкости и вариативности учебных планов и программ, охарактеризованы механизмы обеспечения качества обучения. Проведён сравнительно-педагогический анализ профессиональной иноязычной подготовки специалистов гуманитарного профиля в высших учебных заведениях Словакии и Украины.

Обосновано возможности использования прогрессивных идей словацкого опыта и разработаны методические рекомендации по их имплементации в украинскую систему высшего образования.

Ключевые слова: Словакия, университет, система высшего образования, специалист гуманитарного профиля, профессиональная иноязычная подготовка, учебный план, содержание, форма, метод обучения.

Shumeiko N. V. Professional Foreign Language Training of Future Specialists in Humanities at the Universities of Slovakia. – Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences. – Specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Rivne State University of Humanities. – Rivne, 2017.

The purpose of the thesis is to highlight the process of professional foreign language training of future specialists in humanities at the universities of Slovakia. Scientific Slovak studies and terminological field of professional foreign language training of future specialists in humanities at Slovak universities have been investigated. It has been mentioned that the higher education system of Slovakia functions according to the European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS) and International Standard Classification of Education (ISCED). Professional foreign language training of future specialists in humanities at the universities of Slovakia corresponds to European standards of higher education aimed at the formation of the personality able to face globalization and integration challenges.

The documents (Act No. 131/2002 on Higher Education, Decree No. 614/2002 on Credit System Study) that deal with Slovak high education system have been characterized. Analysis of the documents that help to maintain officially permitted functioning of higher education institutions in the Slovak Republic has been performed. Historical and socio-cultural factors that influence the development of university-level professional foreign language training of future specialists in humanities in multicultural environment of Slovakia have been revealed.

Contemporary Slovak higher education system of professional training of specialists in humanities has been characterized. Content and curriculum structure, syllabi, forms,

methods and technologies applied to professional foreign language training of specialists in humanities at the universities of Slovakia have been defined. The peculiarities of curriculum structure (curriculum flexibility, combination of core and optional subjects, possibility to choose optional subjects) and syllabi (narrow profile, competency-based orientation) have been found out. Effective forms, methods and technologies of professional foreign language training of specialists in humanities at Slovak universities have been revealed. The traditional and innovative forms (lectures, language seminars, excursions), methods (direct, audio-lingual, suggestopedia, etc.), training technologies (Moodle – the e-learning platform; AIS – Academic information system; MAIS – Modular Academic Information System) have been established. The competency-based, communicative and intercultural approaches have been defined as the principle approaches of training. It has been pointed out that the content of training is based on the idea that knowledge and competencies obtained during the period of training are oriented to strengthening professional knowledge. It has been specified that curriculum covers cultural context in comprehension with the world literary heritage. As a result of university-level professional foreign language training, future specialists in humanities in Slovakia obtain the abilities and skills that ensure their effective professional activity.

The comparative-pedagogical analysis of university-level foreign language training of specialists in humanities at the universities of Slovakia and Ukraine has been carried out. The positive aspects of professional foreign language training of specialists in humanities at the universities of Slovakia have been determined. The possibility of using progressive ideas of Slovak experience to develop relevant recommendations for their implementation in Ukrainian higher education system has been justified. The improvement of the legislative base that regulates the activity of Ukrainian higher education institutions during the process of professional foreign language training of specialists in humanities according to the basic principles of the Bologna process has been recommended at the strategic level. The expansion of opportunities for Ukrainian students to study abroad by means of providing information about the mobility projects to encourage future specialists in humanities to participate in exchange programs for overcoming the language barriers and a lack of knowledge about foreign cultures has been defined as the most important priority at the strategic level. Strengthening financial autonomy of higher education institutions in Ukraine, the involvement of independent accreditation agencies at the national and international levels to control the quality of the training process at the universities of Ukraine, increasing the number of the humanities specializations for professional training of specialists in foreign languages and cultures have been recommended at the organizational level. It has also been offered to increase the list of elective curriculum subjects, which encourage students to acquire conceptual knowledge of the problem of coexistence of different cultures in socio-cultural space and contribute to the formation of students' linguistic and socio-cultural knowledge.

The theoretical conclusion of the comparative-pedagogical analysis has shown the expediency of using the positive aspects of Slovak experience of professional foreign language training of future specialists in humanities in Ukraine.

Keywords: Slovakia, higher education system, specialists in humanities, professional foreign language training, content, form, method.